

Király Zoltán

ÜNNEPI BESZÉD 1989. MÁRCIUS 15-ÉN¹

„A mennydörgés azt mondja: Le térdeidre ember, az Isten beszél. A nép szava is megdördült és mondá: Föl térdeidről rabszolga, a nép beszél! Tartsátok tiszteletben e napot, melyen a nép szava először megszólalt. Márczius 15-e az, írájatok föl szíveitekbe és el ne felejtsetek. A magyar nemzet szabadsága e naptól kezdődik. A nép fölébredett, a nép követelte századok óta megtagadott jogait, a nép kivítta jogait, miknek láncait legközelebb találta.”

Jókai Mór vetette papírra e sorokat az 1848 március 15-én lezajlott vér nélküli forradalomról. Túlzás volna azt állítani, hogy a márciusi ifjak akkor a hivatalos nemzet óhajait fogalmazták volna meg, hiszen a fő- és köznemesség zöme mindaddig vonakodott elfogadni a közteherviselés, a polgári egyenjogúság elvét, mellyel a Pilvax ifjai a nemzeti szabadság ügyét azonosnak vélték. A kereskedő és iparúzó polgárság – amely Nyugaton a szabadságmozgalmak erejét adta – nálunk makacsul ragaszkodott szolgai kiváltságaihoz, a nemesség is túltett a maradiságban. S túlzás, hiszen a munkásság még nem volt számottevő réteg, a jobbagság pedig oly’ nyomorúságos helyzetben élt, hogy jó-szerivel még óhajtani sem tudta a szabadságot.

A tizenkét pont március 14-én még szinte magánügynek tűnt, egy maroknyi fiatal nyilvánította nemzeti üggyé, népi követeléssé. A március 15-ei pesti forradalom az értelem cselvetése volt. Pest értelmiségének legjobb szellemű ifjai művelték ezt, élükön a Vasváriakkal, Irinyiekkel és Petőfivel. Cselvetés volt ez, olyan tömegek érdekében, akik akkor még saját létükre is alig eszméltek, nemhogy érdekeikkel tisztában lettek volna. S az ifjakat e tettükben nem a hűvös számítás, hanem a lázas értelem, s a jog és erkölcs törvényeinek szigorú tiszteletben tartása vezérelte. A tizenkét pont március 14-én még tán magánóhaj volt, ám másnap, az elősereglett civilhad átérezte saját sorsa megformálásának történelmi szükségszerűségét. A tizenkét pont március 15-én egyetemes üggyé lett, a legegyetemesebben magyarrá. Azóta pedig megfellebbezhetetlen törvény, amelyet csak megszegni lehet, de megmásítani nem.

A pesti forradalom tette világossá az elvi igazságot, hogy az ország függetlensége egyet jelent polgárainak jogegyenlőségével. Március 15-e tette nyilvánvalóvá, hogy a nemzet önmagát kiskorúsítja és alázza meg, ha nem európai, demokratikus és parlamentáris módon nemzeti.

¹ Elhangzott 1989. március 15-én a szegedi Móra Ferenc Múzeum lépcsőjéről, az ellenzéki pártok által rendezett nagygyűlésen.

Március 15-e ma újra nemzeti ünnepünk. Évtizedek után most ismét őszintén, nyíltan és büszkén emlékezhetünk meg történelmünk eme legdicsebb eseményéről. Jóleső érzéssel tesszük. Ám nem feledkezünk, nem feledkezhetünk meg arról, hogy évtizedekig nem ünnepelhettük. Nem feledhetjük, hogy az 1948-tól meghatározó politikai hatalom – lett légyen az szélsőséges, avagy mérsékelt, racionalis diktatúra – évtizedekig kisajátította legnagyobb ünnepünket. Hol eltorzítva, saját céljai szerint használva, hol pedig hallgatásra kényszerítve róla polgárai többségét. Nem feledhetjük, hogy ez a politikai hatalom évtizedeken át kiskorúsította és megalázta a nemzetet. Mert ez a hatalom nem volt sem európai, sem demokratikus, sem parlamentáris. Európaiságunk a Balkánra szorult, a demokrácia jelzős szerkezetbe, a Parlament a hatalmi kalap bokréta-sokrába. Évtizedekig szenvedtük mindezek hiányát.

A hosszú hiány napjainkra igényt teremtett, akaratot edzett: a demokrácia igényét és akaratát. Igényt és akaratot elsősorban a mai ifjúságban. S a mai középnemzedékben is. Mi, együtt ahhoz a nemzedékhez tartozunk, amelynek tagjai csak a történelemkönyvekből ismerik a századforduló és a két világháború közötti politikai közéletet, hiszen születésünk a nagy világegés utáni időkre esett. Ahhoz a generációhoz tartozunk, akiknek felnőttként való eszmélésére nem nyomakodott rá az ötvenes évek hidegháborús szellemisége, nem viselték meg az értelmiséget nyomorító, koncepciós pereket, kuláklistát gyártó, személyi kultuszt, internálást, megalázást, halált hozó, félelmet szülő mindennapjai. S ahhoz a generációhoz tartozunk, akik még nem élhették át, nem tudhatták meg, mit jelent: demokratikus társadalom, állampolgári jogok, politikai pluralizmus, többpártrendszerű parlament. Milliók vagyunk olyan állampolgárok, akiket egy monolitikus társadalom építéséhez szellemi segédmunkásként alkalmaztak.

A mai Magyarország politikai közléte légüres térben zajlik. Legitimációs vákuum keletkezett. A régi hatalom legitimációja sohasem volt teljes, mára végképp megkopott. Ezzel a hatalom is számol, és hajlandó szembenézni helyzetével. Persze, vannak a hatalmon lévők között olyanok, akiknek a demokrácia nem csak egzisztenciájukat veszélyezteti, hanem megszokott hitüket, meggyőződésüket is. Körükben a félelem a szocializmus és a demokrácia fogalmai körül jelentkezik. Úgy gondolják, hogy mihelyt demokráciáról, pluralizmusról van szó, mihelyt a hatalom megosztásáról, politikai versenyhelyzetről – ez azonnal a szocializmus vereségét jelenti. Úgy gondolják tehát, hogy a szocializmus nem fér össze a demokráciával.

Ám nem csak a hatalom küszködik politikai légszomjjal. Az újonnan létrejött szervezetek, pártok, szövetségek legitimációja ugyancsak kétséges, hiszen vezetéségeik többnyire maguk jelölték magukat, nem pedig választották őket. Erről az oldalról pedig sokszor ez a vélemény hallik: a demokrácia nem fér össze a szocializmussal. Ha valaki demokráciát mond és nem határolja el magát a szocializmustól, máris félrevezetést

gyanítanak. Napjainkban e két szembenálló nézet, akarat jelenti azt a veszélyt, amivel szembe kell néznünk. S mindezt csak fokozza a gazdasági helyzet súlyos volta, és a politikai közélet azon sajátossága, hogy míg a felszínen pezsgő politikai élet bontakozik ki, addig, egyenlőre, hallgat a mély.

Legitimációs vákuum jellemzi a mai parlament munkáját is, mert évtizedekig csak a kibic szerepét osztották a képviselőkre, arra kárhoztatva őket, hogy a szavazógép részeként voksoljanak mindarra, amit mások, másutt már eleve eldöntöttek. Nem is történhetett ez másként, hiszen a kormány a választott párttestületek végrehajtó szerveként funkcionált. A parlamentnek felelős kormány csak formálisan létezett, a hatalom letéteményese és egyben végrehajtója, a valódi kormány a Politikai Bizottság volt. Ehhez a helyzethez igazodott a parlament helye, szerepe és összetétele is. A képviselők több mint kétharmados párttagaránya garantálta e politikai mechanizmus olajozott működését. Legitimációját e többség számára a demokratikus centralizmus elve jelentette, de sokkal inkább az, hogy a kontraszelektív káderpolitika a szervilizmus legjobb alanyait is biztos kézzel juttatta be az ország házába.

Mindezekkel együtt is 1989 március idusán joggal mondhatjuk: mi, magyarok ma egy új politikai vállalkozás kezdetén tartunk, egy új politikai vállalkozás részei lehetünk. Magyar modell formálódik. Magyar és európai, mert a napjainkban végbemenő átalakulás az európai fejlődéshez való visszakanyarodás lehetőségét kínálja. Közös célunk csak egy lehet, s ebben nemzeti közmegegyezés: a valóságos és minél teljesebb demokrácia megteremtése. Képviselési demokrácia, parlamentarizmus: pártok szabad működésével, ahol az állampolgárok közössége időközönként felülvizsgálhatja saját véleményét, felválthatja azt a tisztikart, amelyre a törvények meghozatalát és a kormányzat irányítását bízta.

Demokrácia a gazdaságban, ahol létjogosultsága van az állami és a magánszektornak egyaránt, mert sem teljesen magán, sem teljesen kollektív gazdálkodás nincs ma sehol a világon. Demokrácia, ahol az állam polgára szabadon fejtheti ki véleményét szóban, sajtóban, szabadon alakíthat pártot, egyesületet, szakszervezetet, szabadon bírálhatja a hatalmat és az érvényben lévő rendelkezéseket.

Napjainkra a többpártrendszer szociológiai tényné lett hazánkban. Ennek elismerését jelenti az MSZMP KB február 10-i vitájának végeredménye. A félelmek azonban még jelen vannak. A hatalmon lévő párt fél attól, hogy valóban szabad választáson megsemmisítő vereséget szenved. A társadalom újonnan megszerveződött politikai erői pedig attól, hogy a kommunista párttal párbeszédbe elegyedve a régről ismert szalámitaktika áldozatai lesznek. Fel kell oldanunk az évtizedes görcsöket; üzzük el félelmünket. Szükség van a helyzetet tisztázó párttörvényre, a pártok mielőbbi törvényes színrelépésére. Nem nélkülözhetjük országépítő, felelős, politikai, gazdasági és szociális programjaikat. Szükség van politikai küzdőtérre, s új politikai kultúrát hordozó személyiségek sokaságára. Egypártrendszer helyett képviselési demokráciára.

Társadalmat megosztó napjainkban a demokrácia egyesítheti újra a nemzetet. Hitem szerint ezt üzenik a forró, lángoló, lázas értelem irányította márciusi ifjak, s készíthet bennünket a mai – forradalommal felérő – reformfeladatok végigvitelére. Helyzetünk nehéz, gondjaink sokasodnak. Ha nem cselekszünk, Európától való lemaradásunk csak fokozódhat. Nincs módunk várni. Ha most leszakadunk, meglehet, az végletes lesz.

Tavasza van. Március idusa. *„Tartsátok tiszteletben e napot, melyen a nép szava először megszólalt. A magyar nemzet szabadsága e naptól kezdődik”*

Ébredjünk! Ünnepejünk!

1989. március 15. Ellenzéki nagygyűlés a Móra Ferenc Múzeum előtti téren,
Az ünnepség szónoka Király Zoltán.
(Fotó: Móra Múzeum Fotótára/Enyedi Zoltán)